

OTM TALABALARI MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISHNING METODIK ASOSLARI

(ingliz tili o'qituvchilari misolida)

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Rahmonberdiyeva Karima Saydanovna

Pedagogika bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali usullari va ularning talabalarning kasbiy kompetentligini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Jumladan, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining sotsiolingvistik va kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda auditoriyadan tashqari va auditoriyada o'qituvchi bilan hamkorlikda olib boriladigan mustaqil mashg'ulotlar, ilmiy-tadqiqot va ijtimoiy-hayotiy topshiriqlarning ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, oliy ta'lim muassasasi, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari, sotsiolingvistik kompetentlik, kommunikativ kompetentlik, auditoriyadan tashqari ta'lim, o'qituvchi-talaba hamkorligi, ijodiy faoliyat, amaliy topshiriqlar, ta'lim samaradorligi

OTMlarda o'qishning dastlabki bosqichida mustaqil ishni tashkil qilish bir qator vazifalar bilan bog'liq bo'lib, mazkur jarayonda xar bir professor-o'qituvchi dastlab talabada o'z qobiliyati va aqliy imkoniyatlariga ishonch uyg'otishi, ularni sabr-toqat bilan vosqichma-bosqich mustaqil ta'limni to'g'ri tashkil etishga o'rgatib borishi zarurligini isbotlaydi.

Pedagog olim K.Risqulova bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining sotsiolingvistik kompetentligini shakllantirish tizimini tadqiq qilish jarayonida, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kommunikativ kompetentligini shakllantirish jarayonida mustaqil ta'limning kuyidagi to'rt usullaridan foydalanish samarali bo'lishini ta'kidlagan:

1. Auditoriyadan tashqarida mustaqil ta'lim (ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulotlarda o'rganilgan mavzularni mustaxkamlash maqsadida qo'shimcha o'quv materiallari jumladan, ijtimoiy, ilmiy-nazariy maqolalar, metodik jurnallar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar, monografiyalar asosida qisqa sharhlar, esselar, hikoyalar va maqolalar yozish, maruza va taqdimotlar tayyorlash; o'rganilgan mavzu asosida ko'rgazmali qurollar, diagramma, jadvallar, rasmlar tayyorlash; joriy, oraliq va yakunish nazorat ishlariga mustaqil tayyorlanish);

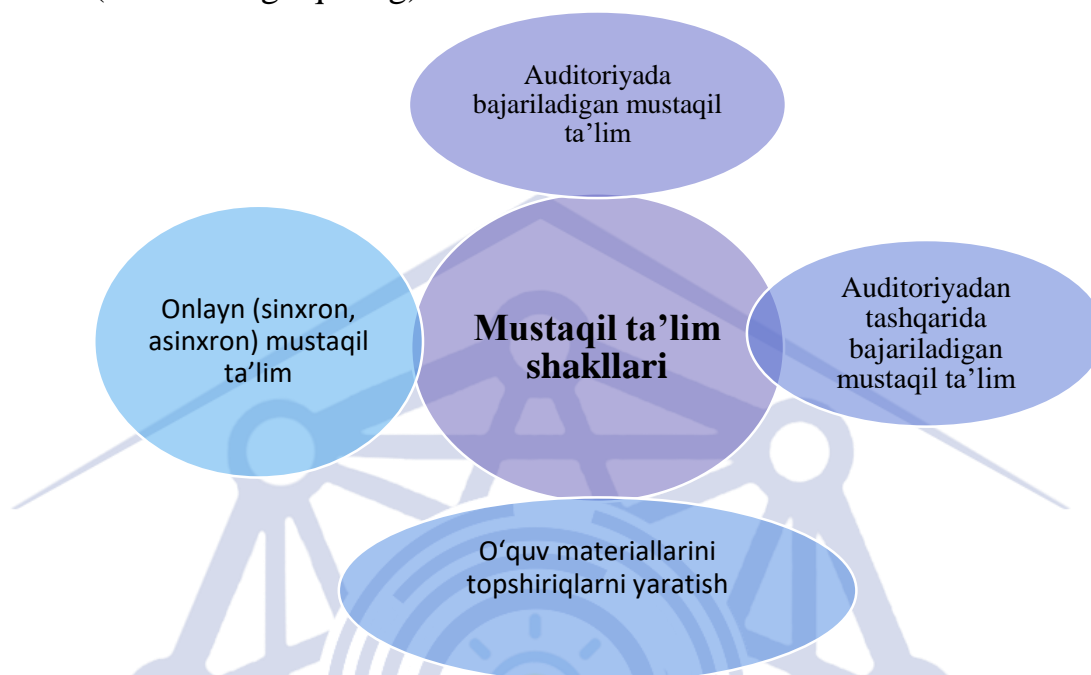
2. Bevosita o‘qituvchi bilan talaba xamkorligida auditoriyada bajariladigan mustaqil ta’lim (til o‘qitish jarayonida talabalarning faolligini oshirishga qaratilgan ma’ruza, seminar, amaliy mashg‘ulotlarni individual, sherikchilik, kichik va katta guruxlarda qiziqarli va samarali tashkil qilishga qaratilgan bo‘lgan turli topshiriqlar);

3. Ilmiy-ijodiy, ilmiy-tadqiqot badiiy-ommabop mavzularda kurs ishlari, diplom ishi, asarlar yaratish va b.k.

4. Ijtimoiy-xayotiy mavzularda jumladan, bozorda, bayramda, teatrda, sayoxatda, bog‘da, muzeyda, hiyobonda jonli kommunikativ aloqa o‘rnatish. Mustaqil ta’lim jarayonida bo‘ljak ingliz tili o‘qituvchilarining sotsiolingvistik kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan o‘quv materiallari ishchi o‘quv rejadagi mavzularni kengroq o‘rganilishi, to‘ldirishiga xizmat qilishi, mashg‘ulotlarda egallagan bilim va ko‘nikmalarini mustaqil ravishda turli matnlar, amaliy taqdimotlar, keyslar, turli xil insholar, guruh muhokamalar, bahs-munozaralar orqali yanada boyitish, tilni madaniyat bilan o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganish, nutq modullarini (tinglab tushunish, gapirish, o‘qish, yozuv) rivojlantirish, tili o‘rganilayotgan xalqning axloqiy me‘yorlarini o‘rganish, sohaga oid konferensiya, davra suhbatlari, munozara (jonli yoki vositali) larda erkin muloqot qilish, turli ijtimoiy jonli vaziyatlarda tilni o‘rinli va faol qo‘llay bilishni rivojlantirishga qaratilgan o‘quv materiallarini topshiriqlarni yaratish yoki qidirish, yig‘ish, saralash, tasniflash, taxlil, sintez, induksiya, deduksiya qilish asosida kayta ishlash, xulosa va tavsiyalar ishlab chikish natijasida mustaqil ta’lim talablariga mos material shakllantiriladi. Shunindek, tili o‘rganilayotgan mamlakatlar madaniyatiga hos autentik media resurslardan keng foydalanish, jumladan audio, video,

komedik videolardan parchalar, badiiy hujjatli filmlar, gazeta va jurnallar, kitoblar, esselar, hikoyalar, konferensiya ma’ruzalari, qo‘shiqlar, rasmlar, ijtimoiy reklamalar kabi sotsiolingvistik kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan autentik materiallar asosida mustaqil ta’lim topshiriqlaridan keng foydalanilmoqda. Ma’lumki, pandemiya sharoitida auditoriya va auditoriyadan tashqarida mustaqil ta’limdan tashqari aralash (blended) ta’lim muxitida masofaviy onlayn (asinxron (aniq vaqtda tashkil etiladigan masofaviy ta’lim), sinxron (aniq vaqt talab etmaydigan mustaqil ta’lim) shakldagi mustaqil ta’limdan chet tilini kommunikativ maqsadlarda o‘qitishni samarali tashkil etish, ularni o‘rganilayotgan chet tilini C1 darajada egallashlari uchun zaruriy kommunikativ til ko‘nikmalarini, sotsiolingvistik kompetentligini rivojlantirish maqsadida o‘qituvchi va talaba xamkorligida bajariladigan quyidagi

mustaqil ta’lim shakllaridan tajriba-sinov ishlari jarayonida samarali foydalanishni tanladik. (2.1.1 rasimga qarang).

2.1.1-rasm. Mustaqil ta’lim shakllari

Talabalarga ingliz tili bo‘yicha mustaqil ta’limni rivojlantirish maqsadida olib boriladigan mustaqil ish va topshiriqlarni o‘qituvchi va talaba xamkorligida (hamkorlikka asoslangan ta’lim) auditoriya, auditoriyadan tashqari mustaqil ta’lim va aralash ta’lim muxitida (sinxron) onlayn mustaqil ta’lim quyidagicha amalga oshiriladi.

-Tadqiqot modullari asosida sotsiologiyaviy nuqtai nazaridan mustaqil ta’lim ishlarini loyihalash (mustaqil ishlarni maqsad va vazifalari, mavzular mazmuni, informatsion-uslubiy ta’minoti, erishiladigan natijalar, nazorat turlari va me’zonlari aniqlanadi).

-Mustaqil ishlarning shakli va mazmuniga mos autentik materiallar tanlash, keyslar, veb kvestlar (metodikasini) ishlab chiqish;

-Talabalarga ingliz tili bo‘yicha mustaqil ta’lim jarayonga tayyorlash, (o‘qituvchi va talabaning bu jarayondagi roli va ma’suliyatini belgilash, mustaqil ta’limni onlayn yoki oflayn tarzda samarali amalga oshirish yo‘llari tanlash, ya’ni eng qulay ijtimoiy mesenjer, elektron o‘quv vosita, interaktiv o‘quv platformasini tanlash);

- Talabalarga ingliz tili bo‘yicha mustaqil ishlarni bajarishidan kutiladigan natijalar mezonlarini aniqlash;

- Talabalarga ingliz tili bo'yicha mustaqil ta'limda egallangan bilim, malaka va ko'nikmalarni amaliy qo'llash jarayonini kuzatish, nazorat qilish va samaradorligini aniqlash.

Talabalarga ingliz tili bo'yicha mustaqil ta'lim uchun tanlanadigan materiallar aniq maqsad va vazifalarga yo'naltirilgan auditoriya mashg'ulotlarida olgan bilimlarini mustahkamlash, yangi bilimlarni o'zlashtirish, ijodiy faollikni oshirish, amaliy ko'nikma va malakalarni rivojlantirishga va shuningdek, talabalarni faol xayotga tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ismatullayeva, N. R. (2021). On the Introduction of E-Learning Portfolio in the Educational Process. *Current Research Journal of Pedagogics* (2767-3278), 2(09), 35-37.
2. Ismatullayeva, N. R. (2022). POSSIBILITIES OF USING THE INTERACTIVE BOARD IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS.«. *O'zbekiston-Xitoy: Tarixiy-Madaniy*, 77.
3. Исмагуллаева, Н. Р. (2022). ЧЕТ ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ИНТЕРАКТИВ ДОСКАДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 26), 96-98.
4. Ismatullayeva, N. R. (2022). Teaching Translation Methodology in the Foreign Language Classes. *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(12), 448-452.
5. Ismatullayeva, N. (2022). CHET TILIGA O'RGATISHDA TARJIMANI O'QUV JARAYONIDA QO'LLASH MASALASI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 28), 224-229.

Research Science and
Innovation House